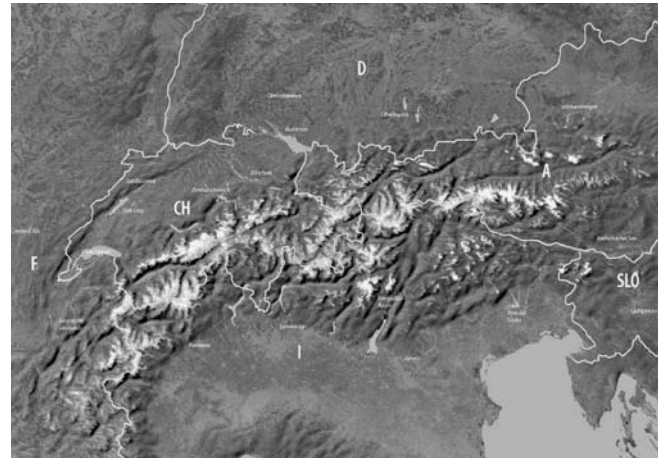

Slovenska delegacija na slovesnosti v Neuchatelu (predstavniki Občine Ig, ZVKDS, MK in slovenskega veleposlaništva v Bernu).
Foto: Arhiv Špele Spanžel, Bern, 9. 9. 2011

Zemljevid registriranih ostankov prazgodovinskih kolišč na območju šestih držav.
Vir: Peter Suter, 2009

PRAZGODOVINSKA KOLIŠČA NA LJUBLJANSKEM BARJU NA UNESCOVEM SEZNAMU SVETOVNE DEDIŠČINE

Nastanek Unescove Konvencije o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine leta 1972 je med drugim spodbudila mednarodna akcija za ohranitev staroegipčanskih templjev Abu Simbel, ki je opozorila na skupno odgovornost držav za ohranitev izjemnih kulturnih spomenikov in edinstvenih naravnih vrednot, ki prese-gajo nacionalni pomen in je zato njihova ohranitev pomembna za celotno mednarodno skupnost. Z namenom mednarodne zaščite spomenikov in spomeniških območij s tako imenovano 'izjemno univerzalno vrednostjo' (*outstanding universal value*), 12. člen omenjene konvencije o svetovni dediščini določa vzpostavitev seznama svetovne dediščine, kamor na podlagi desetih kriterijev (od tega šestih kulturnih in štirih naravnih) ter izpričane avtentičnosti in celovitosti 21-članski medvladni Odbor za svetovno dediščino vpiše izjemne dosežke človeštva in naravne spomenike. Odločitev praviloma temelji na mnenju posvetovalnih teles – Mednarodnega združenja za spomenike in spomeniška območja ICOMOS ali Svetovne zveze za varstvo narave IUCN, ki zagotavljata strokovno neodvisno oceno posamezne nominacije, ki jo skladno z Operativnimi smernicami za implementacijo Konvencije vlagajo države pogodbenice. H Konvenciji je do danes pristopilo 188 držav, na seznamu pa je 936 spomenikov in spomeniških območij iz 153 držav, od tega 725 v kategoriji kulturna, 183 naravna in 28 mešana dediščina. Največ vpisov je (še vedno) iz Evrope (Italije, Španije, Nemčije, Francije in Velike Britanije), druge regije so slabše zastopane (Afrika, Karibi in Pacifik), v zadnjem desetletju pa je glede kategorij kulturne dediščine viden premik od primerov ikonične arhitekture do arheoloških najdišč, zgodovinskih mestnih središč, urbanih naselbin in celo sodobnih spomenikov. Ob praznovanju 40-letnice Konvencije bo Unesco posebno pozornost posvetil aktivnostim za vzpostavitev reprezentativnega, kredibilnega in uravnoveženega seznama, ki na

najvidnejši način ilustrira namen Konvencije – zagotoviti učinkovito ohranjanje svetovne dediščine s pomočjo osveščanja in izobraževanja ter vključevanja skupnosti.

Slovenija ima na seznamu od letošnjega junija v okviru transnacionalnega spomeniškega območja pod naslovom »Prazgodovinska kolišča okoli Alp« vpisani dve skupini prazgodovinskih kolišč na Ljubljanskem barju. Gre za prvi spomenik oziroma spomeniško območje v kategoriji kulturne dediščine, ki mu je bila soglasno priznana izjemna univerzalna vrednost in se tako po četrtr stoletja pridružuje Škocjanskim jamam kot izjemnemu naravnemu kraškemu pojavu. Zahtevnemu in obsežnemu projektu priprave serijske nominacije, ki ga je zgledno vodila Švica, v njem pa so sodelovale še Francija, Italija, Nemčija in Avstrija, se je Ministrstvo za kulturo kot koordinator slovenske strani formalno pridružilo leta 2007 na podlagi sklepa Vlade. Vsaka država je bila odgovorna za svoj del nominacije, kamor je poleg priprave potrebnih tekstovnih in slikovnih gradiv sodila tudi zagotovitev najvišje pravne in upravljavske strukture nominiranega spomeniškega območja, v okviru mednarodne koordinacijske skupine pa so bile redno dogovorjene in usklajene vse skupne aktivnosti. Uradni dosje nominacije, ki smo ga Centru za svetovno dediščino predali januarja 2010, je bil tako plod tesnega sodelovanja ter dela 130 arheologov in drugih strokovnjakov iz več kot 30 ustanov iz omenjenih držav med letoma 2007 in 2010. V Švici so na primer začeli evidentirati kolišča in njihovo dediščino vpisovati na poskusni seznam že leta 2004, v Sloveniji pa so v projektu ves čas sodelovali strokovnjaki Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Inštituta za arheologijo ZRC SAZU, Narodnega muzeja Slovenije in Mestnega muzeja Ljubljana. Odgovorni upravljavec območja je Krajski park Ljubljansko barje, ni pa šlo brez sodelovanja predstavnikov lokalne skupnosti – Občine

* Špela Spanžel, univ. dipl. umet. zgod., nacionalna strokovna koordinatorica za kulturno dediščino Unesca, Ministrstvo za kulturo RS, Direktorat za kulturno dediščino. 1000 Ljubljana, Maistrova 10, E-naslov: spela.spanzel@gov.si

Ig, Ministrstva za okolje in prostor ter slovenskega veleposlaništva v Parizu, ki opravlja nalogo stalne delegacije Slovenije pri Unescu. Dodatni dosje, ki smo ga pripravili februarja letos kot odgovor na vprašanja ICOMOS, še dodatno utemeljuje razmerje med sestavnimi deli nominacije in njeno celoto, pojasnjuje metodologijo glede izbire najbolj izjemnih, ohranjenih in reprezentativnih ostankov kolišč v šestih državah, poudarja povezavo z varstvom naravnih vrednot in obstoječim pravnim varstvom dediščine v državah ter pojasnjuje sistem zaščite in upravljanja z nominiranim območjem. Odbor za svetovno dediščino je na svojem 35. zasedanju v Parizu med 19. in 29. junijem soglasno sledil predlogu ICOMOS in sprejel odločitev o vpisu serijske transnacionalne nominacije. Certifikat svetovne dediščine smo 8. septembra prejeli iz rok direktorja Centra za svetovno dediščino, gospoda Kishore Raa, na slovesnosti v švicarskem Neuchâtelu. Med 111 ostanki kolišč, ki so vpisani na seznam in predstavljajo najbolj kvalitetne in izpovedne arheološke lokacije med 937 do sedaj odkritimi ostanki koliščarskih naselbin na širšem območju Alp, ima Slovenija dve skupini kolišč na Igu. V tako imenovani severni in južni skupini, ki sta zaokroženo spomeniško območje, je skupaj devet ostankov prazgodovinskih kolišč, ki datirajo v obdobje med 5000 in 1500 let pr. n. št. Gre za prvoodkrite in obnem najbolj raziskane koliščarske naselbine na Slovenskem (danes je znanih 40, širše poznana sta Resnikov in Maharski prekop), ki zaradi svoje odlične ohranjenosti v vlažni barjanski zemlji nudijo izvrstne možnosti za datiranje (s pomočjo dendrokronologije) in druge naravoslovne raziskave lesa in organskih ostankov. Zaradi svoje lege na nenaseljenem območju – njivah in travnikih krajinskega parka, je območje dobro zaščiteno in redno nadzorovano, seveda pa so ključnega pomena ustrezni ukrepi za trajnostno ohranjanje in upravljanje z območjem. Poseben izziv je ustrezna predstavitev, ki se ne omejuje zgolj na področje svetovne dediščine, temveč vključuje bogate najdbe, ki jih hranijo muzejske ustanove in pričajo o prazgodovinskih kulturah, ki so se razvile na Ljubljanskem barju.

Prazgodovinska kolišča okoli Alp so s pridobitvijo statusa oziroma *branda* Unescove svetovne dediščine prepoznana kot izjemna kulturna dediščina, ki je pomembna ne le na zaokroženem prostoru šestih alpskih držav, temveč je njena ohranitev vrednota na globalni ravni. Sodelujoče države so tako dolžne zagotoviti vse ukrepe, s katerimi bo svetovna dediščina na njihovem ozemlju ohranjena za prihodnje rodove, v primeru serijskega transnacionalnega projekta pa države še dodatno usklajujejo aktivnosti z namenom upravljanja s celotnim spomeniškim območjem. V ta namen države Unescu redno poročajo o stanju ohranjenosti spomenikov in spomeniških območij (t. i. periodično poročanje), v primeru ogroženosti lahko med drugim zaprosijo tudi za tehnično pomoč, sodelovanje Centra za svetovno dediščino oziroma strokovnjakov ICOMOS ali IUCN in potrebna finančna sredstva. Konvencija o svetovni dediščini je mednarodno prepoznan mehanizem za identifikacijo, zaščito, ohranjanje in predstavitev najpomembnejše svetovne kulturne in naravne dediščine. Po svojem sprejetju je Konvencija doživela velik uspeh, ki je skupaj z današnjimi bistveno spremenjenimi okoliščinami povzročil velik razmah in kompleksnost postopkov, povezanih zlasti s seznamom svetovne dediščine. Države pogodbenice Konvencije na ta način umeščajo svojo dediščino v širši mednarodni kontekst, pričemer primarna odgovornost za njeno ohranitev na ustrezen celovit in trajnostni način ostaja v njihovih rokah. Svetovna dediščina je zgolj nadgradnja siceršnjih prizadevanj in aktivnosti na nacionalni ravni, obenem pa velika priložnost za osveščanje, izobraževanje in sodelovanje vseh nas, ki z dediščino vsakodnevno živimo, jo uporabljamo in prepoznavamo njene vrednote.

Vir

SUTER, Peter idr.: Pfahlbauten = Palafittes: Candidature au patrimoine mondial de l'UNESCO »Sites palafittiques préhistoriques autour des Alpes« | Palafitte=Pile dwellings: UNESCO world heritage candidature »Prehistoric Pile dwellings around the Alps« | Kolišča: UNESCO-kandidatura za uvrstitev na seznam svetovne kulturne dediščine »Kolišča na jezerih in barjih okoli Alp«. Bern: Palafittes (Biel = Bienne: Gassmann), 2009.

DELAVNICA SUHOZIDNE GRADNJE

Projekt »Kras 2011« je večletni projekt, ki se je začel aprila 2011 z delavnico suhozidne gradnje na terenu. Celodnevne delavnice so med 18. 4 in 22. 4. 2011 potekale na različnih lokacijah na Krasu – Lokev, Branik, Vilenica, Škocjanske jame in Trebče (Italija). Bistvo projekta in delavnice je zbuditi zavest o nujnosti ohranjanja, obnavljanja in vzdrževanja kraške dediščine, predvsem suhozidnih gradenj – pastirskih hišk in zidov. Delavnice smo se udeležili študentki etnologije, študentje arhitekture, otroci različnih kraških šol, oblikovalci, kamnoseki, gradbeniki in drugi ljubitelji kamnite kulturne dediščine Krasa. Sodelovale so tudi razne domače in tuje organizacije: Mediacarso, Winston Churchill Memorial Trust, Dry Stone Walling As-

sociation, Javni zavod Park Škocjanske jame, Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije in mnoge druge.

Glavno besedo na terenu sta imela ljubiteljski kraški raziskovalec Boris Čok, ki se z gradnjo pastirskih hišk ukvarja že dvajset let, in Norman Haddow, mojster za gradnjo suhozidnih konstrukcij, ki je za to priložnost prišel iz Škotske. Med delavnico sta svoje izkušnje z gradnjo suhozida predstavila še dva poznavalca, Mitja Kopal iz Branika in Pino Hrovatin iz Trebč.

Sam potek delavnice je bil razdeljen na uvodni teoretski del, ki je rabil spoznavanju suhozidnih gradenj na terenu, drugi, praktični del, pa je bil namenjen pretvorbi teorije v prakso in dejanski izkušnji gradnje zidov in hišk.

* Ana Brancelj, študentka 3. letnika na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. 1000 Ljubljana, Ižanska 90a, E-naslov: ana.brancelj@gmail.com; Anja Mljač, študentka 3. letnika na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. 6219 Sežana, Lokev 180a, E-naslov: mljac.anja@gmail.com